

Η ΜΟΥΣΙΚΗ

ΥΠΟ ΑΙΣΘΗΤΙΚΗΝ ΕΠΟΨΙΝ

ΗΤΟΙ

Η ΠΑΡΑΣΤΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΚΦΡΑΣΤΙΚΗ ΔΥΝΑΜΙΣ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ
ΚΑΙ Η ΗΘΙΚΗ ΕΠΙΔΡΑΣΙΣ ΑΥΤΗΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΥΠΟ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΦΟΥΣΤΑΝΟΥ

Ιω. Φουστάνος ἐν Σύρῳ

ΜΕΤΑ τὴν ἐπιστήμην τοῦ Ἀσκληπιοῦ, τὴν μουσικὴν ἠγάπησα πλειότερον παντὸς ἄλλου, ἢ μᾶλλον τὴν μουσικὴν ἠγάπησα πολὺ πρὸ τῆς ἐπιστήμης. Ἡ καλὴ μου μήτηρ ἕως χθὲς μοὶ διηγεῖτο, ὅτι, βρέφος ὢν ἔτι, μόλις ἤκουον μουσικὴν, ἐσίγων ἐκ τῶν κλαυθμηρισμῶν καὶ πρὸς αὐτὴν ἔπεινον ἀτενῆ τὴν προσοχὴν μου· μετὰ τρόμου δὲ ἐνεθυμείτο, ὅτε ἤμην νήπιον, ὅτι, διερχομένης ποτὲ μουσικῆς ἐξῶθεν τῆς οἰκίας μας, τοσοῦτο παρεσύρθην ἐκ τῶν ἐκ τῆς ὁδοῦ μουσικῶν ἤχων, ὥστε εἰς ἓνα πρὸς τὴν

μουσικὴν αἰφνίδιον καὶ ἰσχυρὸν τιναγμὸν μου παρ' ὀλίγον ἐξέφευγον τῆς ἀγκάλης τῆς ἰσταμένης κατὰ τύχην εἰς τὸ παράθυρον τῆς οἰκίας, καὶ ἴσως νῦν δὲν θὰ ὑπῆρχον ἐν τῇ ζωῇ, καὶ ἡ ἱστορία τῶν μικρῶν θὰ ἀνέγραφεν εἰς τὰς δέλτους αὐτῆς ἐν περισσότερον μουσολήπτον θῦμα, ἢ δὲ ἰατρικὴ ἐπιστήμη θὰ ἠρίθμει σήμερον ἓνα ἔτι ὀλιγώτερον εὐσεβῆ θεράποντα αὐτῆς.

Ὁ πατήρ μου, βλέπων τὴν πρὸς τὴν μουσικὴν ζωηρὰν κλίσιν μου, μοὶ ἐπρομήθευσεν ἑνωρὶς μικρὸν μουσικὸν ὄργανον, ὅπερ

μετ' ἀγάπης καὶ στοργῆς ἔφερον πάντοτε μετ' ἑμαυτοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ καὶ εἶχον ἀχώριστον σύντροφον, συχνάκις διὰ τῶν μικρῶν δακτύλων μου κρούων τὰς χορδὰς αὐτοῦ καὶ πολλάκις ἐν τῷ μουσικῷ παιδικῷ οἴστρω καὶ ἐνθουσιασμῷ μου συντρίβων τὸ μουσικὸν ὄργανον, ὅπως συλλάβω τὴν ἀπόκρυφον αὐτὴν καὶ μυστηριώδη φωλεάν, ἀφ' ἧς ἐγεννῶντο καὶ ἐξήρχοντο τόσον ὡραῖοι καὶ μαγευτικοὶ μουσικοὶ ἤχοι· ἀλλ' εἰς μάτην, διότι οὐδὲν ἐν αὐτῷ εὕρισκον, καὶ ὅτε ἡ θλιβερὰ θεὰ τῶν οἰκτρῶν συντριμμάτων μοὶ ἐνεποίει τὴν συναίσθησιν τῆς στερήσεως, ἣν μοὶ ἄφινεν ἡ τόσον θερμὴ καὶ ἀδιάκριτος περιέργειά μου, μετενόουν διὰ τὴν παιδικὴν ἀφροσύνην μου καὶ ἔκλαιον πικρῶς, ἕως οὗ προσεχῆ τινα πρωΐαν ἡ πατρικὴ στοργὴ ἐφρόντιζε καὶ ἀντικαθίστα διὰ νέου ἄλλου τὸ καταστραφέν ὄργανον πρὸς μεγίστην χαρὰν μου θορυβωδῶς ἐν ζωηρότητι ἐκδηλουμένην, ἀλλ' οὐχὶ καὶ πάντοτε πρὸς συνεισιμόν μου, διότι ἡ ἰδέα τοῦ νὰ συλλάβω τοὺς μυστηριώδεις αὐτοὺς ὡραίους ἤχους δὲν μὲ ἄφινεν ἡσυχον καὶ ἀδιαλείπτως περιεδι- νεῖτο ἐν τῇ κεφαλῇ μου.

Οὕτω διῆλθον τὰ πρῶτά μου παιδικὰ ἔτη, ὅτε κατόπιν, κοινωνικῇ ἀνάγκῃ, ἐπεδόθη ἐν εἰς τὴν ἐξόχως ἄμουσον καὶ πεζοτάτην ἐπιστήμην τοῦ Ἀσκληπιοῦ—μολονότι ἡ ἱστορία θέλει, ὅτι κατῆλθεν ἐκ τῶν θεῶν εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἐπὶ ἐλαφρῶν πτερυγῶν φερομένη—χωρὶς ὅμως νὰ προδώσω καὶ ἐγκαταλείψω ἐντελῶς τὴν ἐκ παιδικῆς ἡλικίας τρυφεράν μου φίλην, ἣν οὐχ ἤττον δὲν ἠδυνάμην νὰ περιποιῶμαι πάντοτε, ὅσον ἐπεθύμουν, ἀφοῦ ἄλλαι ἀσχολίαι ὑψηλότεραι—συγγνώμην, ἤθελον νὰ εἶπω μᾶλλον ἐπίγειοι παρὰ τὴν κλίνην τῆς πασχούσης ἀνθρωπότητος—μὲ καθήλουν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ ἄλλα αἰσθήματα σύμφωνα πρὸς τὴν γυμνὴν πραγματικότητα τοῦ κόσμου τούτου ἀνέθορον καὶ ἀνεπτύσσοντο ἐν τῇ νεανικῇ μου καρδίᾳ, ὃ ζήλος δηλαδὴ πρὸς τὴν σπουδὴν τῆς φιλανθρώπου ἐπιστήμης καὶ τὸ κοινωνικὸν καθῆκον καὶ ἡ συμπάθεια πρὸς τὸν πάσχοντα ὁμοίόν μας.

Ἡ μία ἐνασχόλησις ἀπερρόφησε καὶ ἐξουδετέρωσε τὴν ἐτέραν, καὶ οὕτω σήμερον μόνον ἰδιαζούσης ἀπολαμβάνω εὐχαριστήσεως, ὅσάκις ἡ ἐπιστήμη μοὶ δίδει καιρὸν ν' ἀσχολῶμαι καὶ ἐντρυφῶ περὶ τὴν μουσικὴν, τὴν παιδικὴν μου αὐτὴν ἡγαπημένην φίλην, ἣτις μοὶ παρέχει τόσας γλυκεῖας ἀναμνήσεις καὶ εὐεργετικὴν ἀνακούφισιν καὶ ἠδονὴν ἐκ τῶν καθημερινῶν ἀσχολιῶν καὶ διηνεκῶν ἀχθηδόνων τῆς μᾶλλον φιλανθρώπου ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἀνιαρᾶς τῶν ἐπιστημῶν ἀείποτε ἀγωνιζομένης πρὸς

τὰ δεινὰ καὶ τὰς ἀνεξαντλήτους ἀσθeneίας τῆς ταλαιπώρου ἀνθρώπου.

Πολλάκις ἐν ταῖς διαλειπούσαις ταύταις περί τὴν μουσικὴν ἐν-
 τρυφήσεσί μου ἔλαβον τὸν κάλαμον νὰ περιγράψω, τί ἐν τῇ θείᾳ
 ταύτῃ τέχνῃ αἰσθανόμεθα καὶ τί αὕτη διὰ τῆς ἐνδοτέρας ἐπε-
 νεργείας τῶν ἤχων της δύναται ἐν ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ τοσάκις δει-
 λὸς καὶ ἀσθενὴς παρήτησα αὐτὸν ἐκ φόβου μὴ ἀκατόρθωτα ζη-
 τῶ καὶ μὴ πάθω τὸ τῆς μικρᾶς ἡλικίας μου, ὅτε συνέτριβον τὸ
 μουσικὸν ὄργανον, ἵνα συλλάβω τὰς ἐξ αὐτοῦ προερχομένας μου-
 σικὰς ἀπηχῆσεις, καὶ δὲν ἔβλεπον, εἰμὴ τὰ οἰκτρὰ συντρίμματα
 τοῦ ὄργανου, ἅτινα βωβὰ κατέκειντο δεῖγμα σκληρὸν τῆς παιδι-
 κῆς ἀβελτηρίας καὶ ἀκαίρου φιλοπραγμοσύνης μου. Πῶς ἄρα θὰ
 ἦτο δυνατόν νὰ διερμηνεύσω διὰ τοῦ καλάμου καὶ νὰ παραστή-
 σω διὰ λέξεων ἅπαντα ἐκεῖνα τὰ ἀόριστα, τὰ λεπτὰ καὶ ἀνέφρα-
 στα ποικίλα, ἀπλᾶ καὶ πολυειδῆ αἰσθήματα, ἅτινα διεγείρονται
 ἐν ἡμῖν τῇ ἐπενεργείᾳ τῆς μουσικῆς συγκινοῦντα καὶ κραδαίνοντα
 βαθέως ὁλόκληρον τὸν εὐαίσθητον ὀργανισμόν μας μέχρι τῶν μυ-
 χαιτέρων πτυχῶν καὶ τῶν λεπτοτέρων μορίων αὐτοῦ ;

Ἐν τούτοις καὶ παρὰ τοὺς ἐπανελημμένους αὐτοὺς δισταγμοὺς
 μου, δὲν ἠδυνήθην ν' ἀποφύγω τὸν ἀκατάπαυστον πειρασμόν, τὴν
 ἀκοίμητον αὐτὴν ἰδέαν, ἥτις ὡς μέλισσα περὶ τὸ ἄνθος, ἀδιαλεί-
 πτως περιστρέφετο ἐν τῇ κεφαλῇ μου. Ὑπέκυψα καὶ σήμερον
 τολμῶ νὰ παράσχω, ἐν τῇ ἐτησίᾳ ταύτῃ πλουσίᾳ πνευματικῆ
 ἀνθοδέσμη, τὸ μικρὸν καὶ ἀσθενὲς τοῦτο δοκίμιον, τὴν ἀτελεῖ καὶ
 ἄτεχνον ταύτην ἀνάλυσιν τῶν ψυχολογικῶν ἀποτελεσμάτων τῶν
 μουσικῶν ἤχων ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ἑλλειπῆ καὶ ἀμυδρὰν ταύ-
 την περιγραφὴν δι' ἀμούσων καὶ ψυχρῶν λέξεων, τοῦ τί δύναται
 ἡ μουσικὴ νὰ παραστήσῃ καὶ ἐκφράσῃ καὶ ὁποίας συγκινήσεις
 καὶ αἰσθήματα νὰ διεγείρῃ ἐν ἡμῖν.

Μέγα καὶ ἄκρως τολμηρὸν τὸ ἐγχείρημα, ἀπέναντι τοῦ ὁποίου
 συναισθάνομαι ἔτι μᾶλλον τὴν σμικρότητα καὶ ἀδυναμίαν μου,
 διὰ τὴν ὁποίαν ὅμως μὲ παρηγορεῖ μόνον καὶ μὲ ἐνθαρρύνει σμι-
 κρὸν ἢ ἐλπίς τῆς εὐμενοῦς ἐπιεικείας τῶν φιλομούσων ἀναγνώ-
 στριῶν καὶ ἀναγνωστῶν, ὅσοι καὶ ὅσοι εἶχον τὴν εὐγενῆ ἀνεκτι-
 κότητα καὶ καλοσύνην νὰ μὲ παρακολουθήσωσι κατὰ τὴν προσι-
 μιὰν ταύτην φλύαρον περιαυτολογίαν μου, μολοντί καὶ ὁ συμ-
 μὸς καὶ τὸ ἐπικρατοῦν πνεῦμα τῆς ἐποχῆς μας εἶνε ἢ αὐ-

τοβιογραφία μετὰ πολλῶν ἐπαίνων πάντων καὶ πασῶν μικρῶν τε καὶ μεγάλων, εἴτε ἐπὶ μεγαλουργήμασι καὶ ἀγαθοεργίαις, εἴτε ἐπὶ κακουργήμασι καὶ πονηραῖς φύσεσιν, εἴτε καὶ ἐπὶ πλήρει ἀπραξίᾳ, τοῦθ' ὅπερ δὲν εἶνε καὶ μικρὸν κατόρθωμα ἐν τῇ πολυπράγμονι κινήσει καὶ ζωηρῶς ἀναπτυχθεῖσῃ δραστηριότητι τοῦ αἰῶνός μας.

Ἄλλ' ἔλθωμεν ἐπὶ τὸ θέμα ἡμῶν καὶ προσπαθήσωμεν, ἔστω καὶ ἀμυδρῶς ν' ἀναπτύξωμεν αὐτὸ τοῦλάχιστον εὐκρινῶς καὶ εὐλήπτως.

Βάσις καὶ ὕλη, ἐφ' ἧς καὶ ἐξ ἧς οἰκοδομεῖ καὶ δημιουργεῖ ἡ Μουσικὴ εἶνε οἱ ἦχοι, οἵτινες ποικιλοτρόπως ἀλλήλοις προσαρμοζόμενοι κατὰ τε ὕψος, ποιότητα, ἔντασιν καὶ ρυθμὸν παρέχουσιν εἰς τὴν ἀκοὴν τὴν ἰδιάζουσαν ἐκείνην ἡδονὴν καὶ εὐχαρίστησιν, ἣν πᾶς τις ἐγνώρισε καὶ ἐδοκίμασε πολλάκις μέχρι σήμερον· ἐκ τῆς ἀκοῆς δὲ οἱ μουσικοὶ ἦχοι μεταβιβαζόμενοι εἰς τὸν ἐγκέφαλον καὶ ἐπενεργοῦντες ἐπὶ τε τοῦ πνεύματος καὶ τῆς φαντασίας διεγείρουσιν ἐν ἡμῖν ποικιλίαν δυσόριστον αἰσθημάτων καὶ συγκινήσεων δονουσῶν ὀλόκληρον τὸν ὀργανισμόν μας.

Ὁ ἦχος, ὡς γνωστὸν, εἶνε φυσικὸν φαινόμενον, συνιστάμενος ἐκ παλμωδῶν δονήσεων τοῦ ἀέρος προσερχομένων ἐκ τῆς πλήξεως ἢ τριβῆς ἐλαστικῶν σωμάτων, αἱ δονήσεις δ' αὐταὶ πλήττουσαι τὸ ἀκουστικὸν ἡμῶν ὄργανον μεταβιβάζονται διὰ τοῦ ἀκουστικοῦ νεύρου εἰς τὸν ἐγκέφαλον, ἔνθα παράγεται κυρίως ἡ αἰσθησις τοῦ ἤχου. Ἄλλ' ὁ ἐγκέφαλος ἡμῶν δὲν ἀρκεῖται εἰς τὴν ἀπλήν αὐτὴν αἰσθησιν τοῦ ἤχου, ὁ νοῦς ἡμῶν διακρίνει μεταξὺ τοῦ ἤχου καὶ τοῦ παράγοντος τὸν ἦχον ἀντικειμένον, ἀψύχου ἢ ἐμφύχου, σχέσεις τινὰς εἴτε φυσικὰς, εἴτε φυσιολογικὰς, εἴτε ψυχολογικὰς. Ἐκ τοῦ ἤχου ὁ νοῦς ἡμῶν οὐ μόνον ἀναγνωρίζει τὸ παράγον τὸν ἦχον ἀντικείμενον, τὴν φύσιν αὐτοῦ, τὴν σύστασιν, τὴν ποιότητα, τὸ εἶδος καὶ τὴν ἐν γένει φυσικὴν ἢ ψυχολογικὴν κατάστασιν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ παριστᾷ ἐν ἑαυτῷ καὶ τὴν εἰκόνα αὐτὴν τοῦ ἠχοῦ ἀψύχου ἢ ἐμφύχου ἀντικειμένου.

Οὕτως ἐκ τοῦ παραγομένου ἤχου ὁ νοῦς ἡμῶν ἀναγνωρίζει τὸ μέταλλον καὶ τὴν ποιότητα αὐτοῦ· ἐκ τοῦ μορμυρισμοῦ τὸ ῥέον ὕδωρ ῥυακίου· ἐκ τοῦ ρυθμικοῦ φλοίσθου τὴν ἀμμώδη θῖνα γαληνιώσης θαλάσσης ἐλαφρῶς ρυτιδουμένης ὑπὸ ποντιάδος αὔρας καὶ μειλχιῶς θωπευούσης τὴν παραλίαν γῆν· ἐκ τοῦ φυσήματος τὸν ἄνεμον· ἐκ τοῦ λεπτοῦ θροῦ τὸ φύλλωμα τῶν δένδρων, ὅπερ ἡρέμα προσψαύει ἡδύπνους αὔραι· ἐκ τῆς φωνῆς αὐτοῦ τὸ ζῶον·

ἐκ τοῦ ἀναπνευστικοῦ ψιθυρίσματος τὸ στῆθος ζῶντος ἀνθρώπου, ἐκ τῆς φωνῆς δὲ αὐτοῦ τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἐκ τοῦ ποιοῦ καὶ τοῦ τόνου τῆς φωνῆς αὐτοῦ τὴν αἰσθηματικὴν κατάστασιν τῆς ψυχῆς του. Ποσάκις ἐκ τοῦ τοιοῦτου ἢ τοιοῦτου τόνου τῆς φωνῆς δὲν διέγνωμεν τὰς ὑποκρυπτομένας ἰδέας ἢ τὰ ὑποκρυπτόμενα αἰσθήματα τῶν πρὸς ἡμᾶς λαλούντων ἀτόμων, μὲ ὄλην τὴν καταβαλλομένην ὑπ' αὐτῶν πολλάκις προσπάθειαν, ὅπως κρύψωσιν ἀφ' ἡμῶν τὰ αἰσθήματα ταῦτα; Καὶ μόνος ὁ τόνος τῆς φωνῆς τοῦ ἀνθρώπου πολλάκις προδίδει τὴν ἠθικὴν συγκίνησιν, τὴν στενοχωρίαν, τὴν ἀπορίαν, τὴν πρὸς ψευδολογίαν καὶ ἀπάτην ὑποκρυπτομένην πρόθεσιν τῶν πρὸς ἡμᾶς ὁμιλούντων ἀτόμων. Ποσάκις δὲν διέγνωμεν ἐκ τοῦ τόνου τῆς φωνῆς τοῦ ὁμιλοῦντος τὰ κατέχοντα τὴν ψυχὴν καὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ αἰσθήματα τῆς λύπης, τῆς χαρᾶς, τοῦ φόβου, τῆς συμπαθείας ἢ τοῦ μίσους, τῆς στοργῆς, τῆς ὑπεροφίας ἢ ταπεινότητος κλπ.

Ἐκαστον αἰσθημα, ἐκαστον πάθος ἐκφράζεται καὶ διὰ μιᾶς λεπτιῆς ἰδιαζούσης ἀλλοιώσεως κατὰ τὸν τόνον, τὸ ὕψος καὶ τὴν ἔκφρασιν τῆς φωνῆς. Ὡς δὲ τὸ πνεῦμα πολλάκις ζωγραφεῖται εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, οὕτω καὶ ἡ καρδία ἀντανακλάται ἐν τῇ φωνῇ. Ὑπάρχει στενὴ σχέσις καὶ ἀδιαφιλονεικῆτος μεταξὺ τῆς φυσικῆς συστάσεως τοῦ ὀργανισμοῦ μας καὶ τῶν αἰσθημάτων καὶ παθῶν μας, μεταξὺ τῶν ὀρμῶν καὶ τῶν ὀργάνων ἡμῶν. Ὁ ἦχος δὲ τῆς φωνῆς ὡς προερχόμενος ἐξ ὀργάνου δὲν εἶνε δυνατὸν, εἰμὴ νὰ ὑπέικη εἰς τὴν φυσικὴν καὶ ἠθικὴν κατάστασιν τοῦ ὀργάνου αὐτοῦ καὶ ἐπομένως νὰ ᾖ ἐκδηλωτικὴ τῶν παθῶν καὶ αἰσθημάτων μας. Ἡ φωνὴ τοῦ ἀνθρώπου οὕτως εἶνε εἰδὸς τι δευτέρας φυσιογνωμίας, ἐν ᾗ ὁ προσεκτικὸς παρατηρητὴς ἀναγνωρίζει τὴν ψυχολογικὴν ἐκδήλωσιν τῆς ἐνδοτέρας ζωῆς.

Πάντα τὰ ἐνδομύχα ταῦτα αἰσθήματα ἐν τούτοις, ἔνθα ἐκφράζη ὑπὸ τύπον εἰδικώτερον καὶ μᾶλλον ὠρισμένον μόνος ὁ ἄνθρωπος ἐκ πάντων τῶν ἐμφύχων ὄντων κέκτηται τὸ προνόμιον τοῦ ἐν ἄνθρωπου λόγου. Ἄλλ' ἐὰν ὁ ἄνθρωπος μόνος ἔχει τὸ δῶρον τοῦ λόγου, ἡ φωνὴ ὅμως εἶνε κοινὴ εἰς πολλὰ ἄλλα ζῶα· ἡ φωνὴ δὲ εἰς τὰ ζῶα ταῦτα εἶνε ὁ ἠθικὸς σύνδεσμος, ὅστις συνενοῖ αὐτὰ μεταξὺ τῶν διότι διὰ τῶν ἡχῶν τῆς φωνῆς των τροποποιουμένης ποιηλοτρόπως ταῦτα συνενοοῦνται, κραυγάζουσι, μυκῶνται, ὠρῶνται, συρίπτουσι, γρυλλίζουσι, βομβοῦσιν, ἄδουσιν ἢ κελαδοῦσιν· αἱ κραυγαὶ δὲ καὶ τὰ κελαθήματα ταῦτα μεταβάλλονται καὶ τροποποιοῦνται ἀναλόγως τῶν ἐνδομύχων παθῶν καὶ αἰσθημάτων

αὐτῶν. Αἱ κραυγαὶ αὐται, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μονοσύλλαβοι ἢ ἀναρροὶ ἀνερχόμεναι ὅλας τὰς βαθμίδας, ὅλους τοὺς ἤχους τῆς μουσικῆς κλίμακος δὲν ἀποτελοῦσι τὴν γλῶσσαν αὐτῶν, ἀλλ' εἶδος μουσικῆς ἐκφράσεως, δὲν εἶνε ἐκδηλωτικαὶ ἐννοιῶν λέξεις, ἀλλ' εἶνε μουσικαὶ ἀπηχῆσεις αὐτόματοι ἐξ ἐνστίκτου ἐκφράζονται μόνον τὰ διάφορα αἰσθήματα, ἐξ ὧν κατέχονται τὰ διάφορα ζῶα.

Οὕτω ὁ κύων, ὅπως ἐκφράσῃ τὴν ὀργήν, τὸν φόβον, τὴν λύπην, τὴν στενοχωρίαν, τὴν χαρὰν αὐτοῦ, μεταχειρίζεται ἐξ ἐνστίκτου ἰδιαζούσας ἐκχέστοτε φωνὰς ἢ κραυγὰς γαυγίζει δηλαδὴ, ὠρούεται, κλαίει, ὑλακτεῖ, γρύζει, κνυζεῖ, οἰμῶζει. Τίς ἐξ ἡμῶν δὲν ἐδέχθη τὰς θωπείας τῶν εὐφυῶν καὶ νοσημόνων αὐτῶν ζώων καὶ δὲν ἐνόησε τὴν εὐχαρίν ἐκφραστικὴν γλῶσσαν των καὶ τοὺς χαϊδευτικούς κνυζηθμούς τῆς φιλικῆς ὑποδεξιότητός των.

Τὰ πτηνὰ ἐπίσης διὰ τῶν ποικίλων ἀρμονικῶν μελισμῶν καὶ κελαδημάτων αὐτῶν συνεννοοῦνται, καὶ, δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν, ὅτι ζωογονοῦσι τὴν φύσιν σύμπασαν διὰ τοῦ ζωηροῦ καὶ μελωδικοῦ κελαδηματος τῆς λάλου καὶ ἀβροᾶς εὐθυμίας των. Τί δὲν ἐκφράζει τὸ γλυκὺ καὶ φλύαρον αὐτῶν μινύρισμα καὶ τὰ φαιδρὰ καὶ περιπαθῆ *propos galants* τῶν ἀηδόνων, τῶν σειρήνων, τῶν ὑπολαΐδων, τῶν ἀκανθίδων, τῶν κορυδαλῶν, τῶν σπίνων καὶ πλήθους ἄλλων εὐκελάδων πτηνῶν, κατὰ τὰς ὥραιας στιγμὰς τῆς ἐρωτικῆς θερμότητός των ;

Ἦχοῦσι λιγυρὸν οἱ πονηροὶ κώνωπες εἰς ἐκφρασιν τῆς λαϊμαργοῦ χαρᾶς των, ὅταν ἡ ὀξεῖα ὄσφρησις αὐτῶν αἰσθανθῆ μακρόθεν τὸ ἠδέως ὑπνωττον θῆμα καὶ ἐμβάλῃ εἰς γοργὴν κίνησιν τὰ ὑμενώδη πτερυγία αὐτῶν, ὅπως ταχύτερον φθάσωσιν εἰς τὸν ἐπιθυμητὸν σκοπὸν των καὶ ἐμπήξωσιν ἠδέως εἰς παγεῖτας καὶ εὐχύμους σάρκας τὴν ὀξύαιμον προνομίην των, ἥτις ἀφίνει τὰ βδελυρότερα τῶν στιγμάτων ἐπὶ τῆς ἀβροφυοῦς ἐπιδερμίδος τῶν ὠραίων δεσποινίδων μας.

Αἱ μέλισσαι ἰπτάμεναι ἀπὸ τοῦ ἐνὸς ἐπὶ τοῦ ἄλλου ἄνθους βομβοῦσιν ἠδέως ἐκ τῆς μέθης τοῦ εὐώδους ἀρώματός των.

Οἱ τέττιγες τὴν μακαρίαν καὶ ἀμέριμον ὀκνηρίαν αὐτῶν μετριάζουσι μόνον διὰ τοῦ φλυαροῦ τερετισματός των, ὅπερ θερμότερον καθίσταται, ὅσον ζωηρότερον αἰσθάνονται τὴν ἠδονὴν τοῦ θάλπου τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων. Τὸ λάλον δὲ αὐτὸ ἄσμα των οἱ φιλόμουσοι πρόγονοι ἡμῶν ἐτίμησαν καὶ ἀπηθανάτισαν, θεωρήσαντες τὸν τέττιγα ὡς τὸ ἐμβλημα τῆς μουσικῆς καὶ ἀνεγεί-

ραντες ἔτι αὐτῶ καὶ ἱερά. Ὁ Ὅμηρος ἐξύμνησε τὴν μελωδικὴν εὐγλωττίαν του, ὁ δὲ Πλάτων ἐνεκωμίασε τὴν γλυκυτάτην φωνήν του. Ὁ Ἀνακρέων προέβη ἔτι περαιτέρω ἀποκαλέσας αὐτὸν φίλον τῶν Μουσῶν καὶ τάξας μεταξὺ τῶν Θεῶν!... Μόνον ὁ Αἰῶσπος ἤλεγε τὴν πρὸς τὴν ἐργασίαν ὀκνηρίαν του, ἀλλ' ἦτο ὁ τάλας... κωφός!

Ἄφου λοιπὸν μόνον οἱ ἦχοι τῆς φωνῆς τῶν πλείστων ζώων καὶ ἡ μελωδία τῶν κελαδημάτων τῶν πτηνῶν, ἡ ἐν ποικιλιδαίαις ἀνιούσα ἅπασαν τὴν μουσικὴν κλίμακα, χρησιμεύει πρὸς συνεννόησιν μεταξὺ των, ἡ εἰς ἔκφρασιν καὶ παράστασιν τῶν αἰσθηματικῶν ἐνστίκτων καὶ ὁρμῶν των. πῶς εἶνε δυνατόν καὶ ἡ μουσικὴ τοῦ ἀνθρώπου, ἡτοι ἡ διαφορότροπος καὶ ποικίλη ἀνάπτυξις τῆς φωνῆς αὐτοῦ, ἡ συνιστώσα τὸ πληρέστερον, εὐρύτερον, τελειότερον καὶ ἡδονικώτερον μελωδικὸν κελάδημα, νὰ μὴ δύναται νὰ ἐκφράζη ἐπίσης τὰ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἀναπτυσσόμενα διάφορα πάθη καὶ αἰσθήματα;

Τούναντίον, ἡ μουσικὴ εἰς τὸν ἄνθρωπον εἶνε ἐν τῶν σπουδαιότερων ἐκφραστικῶν μέσων, ἅτινα οὗτος ἔβηκεν εἰς χρῆσιν εὐθὺς ἐκ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς ἐν τῷ κόσμῳ ἐμφανίσεώς του πρὸς τοῦτο ὀδηγηθεὶς ὑπ' αὐτῆς τῆς φύσεως καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν πλεονεκτημάτων, ἅτινα ἡ θεία δημιουργία ἐδώρησεν αὐτῷ.

Ὡς ἤδη εἶπομεν, ὁ ἄνθρωπος συνεννοεῖται διὰ τοῦ ἐνάρθρου λόγου· ἀλλ' ὁ ἔναρθρος λόγος δὲν ἔτο γνωστὸς εὐθὺς εἰς τὸν πρῶτον ἄνθρωπον· ἡ γλῶσσα ἀνεπτύχθη βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον ἄφου πολλοὶ αἰῶνες παρῆλθον. Ἄρα καὶ ὁ ἄνθρωπος κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς δημιουργίας του, ὅπως ἀνακοινώσῃ εἰς τὸν ὁμοίον του τὰς πρώτας στοιχειώδεις ἰδέας του καὶ μεταδῶσῃ τὰ ἀπλᾶ καὶ στοιχειώδη ἔτι τότε αἰσθήματά του, δὲν συνεννοεῖτο πρὸς τὸν ὁμοίον του, εἰμὴ διὰ μονοσυλλάβων μόνον φωνῶν καὶ ἀνθρώπων ἐπιφωνημάτων μουσικῆς εἰς διάφορον ὕψος ἐκφερομένων ἀναλόγως τοῦ σκοποῦ τῆς ἐκφράσεως καὶ τοῦ ἐκδηλουμένου αἰσθήματος.

Βαδμηδὸν ὁμοῦ καὶ κατ' ὀλίγον ὁ νοήμων ἄνθρωπος, ὁ ὑπὸ τῆς φύσεως πεπροικισμένος ὑπὸ ἐξόχου πνεύματος, δὲν ἔδύνατο νὰ περιορισθῇ εἰς τὰς μονοσυλλάβους ταύτας μόνον μουσικὰς ἐκφραστικὰς φωνὰς καὶ ἀπομιμούμενος τοὺς φυσικοὺς ἦχους, οὐς παράγουσι τὰ διάφορα φυσικὰ φαινόμενα καὶ ἀντικείμενα, ἤρξατο νὰ σχηματίζῃ καὶ δημιουργῆ διαφόρους λέξεις παραστατι-

κάς τῶν φαινομένων καὶ τῶν ἀντικειμένων αὐτῶν, οἷον τὸν θροῦν, τὴν ῥοήν, τὸν φλοῖσθον, τὴν βροντήν, τὸν κριγμόν, τὸν βρυγμόν, τὸν δοῦπον, τὸν ῥόχθον, κλπ.

Ἄλλὰ καὶ σήμερον ἔτι, καὶ μετὰ τὴν μόρφωσιν τῶν διαφόρων διαλέκτων, κατὰ τὴν αὐτόματον πολλάκις ἐκδήλωσιν διαφόρων αἰσθημάτων μας, ἢ φύσις ἀποσπᾶ ἐξ ἡμῶν εἰς διάφορον ἔντασιν καὶ ὕψος τοιαύτας ἀνάθρους φωνὰς ἢ ἐπιφωνήματα. Ἡ χάραξ μας, ἡ λύπη, ὁ πόνος, ἡ εὐχαρίστητις, ἡ δυσαρέσκεια, ἡ ὀργή, ὁ φόβος, ἡ ἐκπληξις, ὁ θαυμασμός ἐκδηλοῦνται αὐτομάτως δι' εἰδικῶν ἐπιφωνημάτων καὶ ἰδιάζοντος τόνου φωνῆς.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ῥηθέντων πειθόμεθα, ὅτι ὁ ἦχος ἢ ἡ φωνὴ δὲν πλήττει τὸ ἀκουστικὸν ἡμῶν ὄργανον ἀπλῶς μόνον ὡς φυσικὸν φαινόμενον, ὡς ἡχητικὰ παλμώδεις δονήσεις, ἀλλ' ἀφ' ἐνός μὲν, ὡς ἰδωμεν ἤδη, ἐκ τοῦ ἤχου ὁ νοῦς ἡμῶν σχηματίζει τὴν εἰκόνα τοῦ παράγοντος τὸν ἦχον ἀντικειμένου ἢ φυσικοῦ φαινομένου, ἀφ' ἐτέρου δὲ ὁ ἦχος τῆς φωνῆς τῶν ἐμφύχων ὄντων παριστᾶ καὶ ἐκφράζει τὰς διαφόρους ψυχολογικὰς ἢ αἰσθηματικὰς καταστάσεις αὐτῶν. Ἡ Μουσικὴ ἐπομένως, ἥτις, ὡς ἔφημεν εἰπόντες, εἶνε τεχνικὴ συναρμοσολόγησις καὶ ἀλληλουχία ἤχων, ἀφ' ἐνός μὲν προσπαθεῖ νὰ μιμηῖται τοὺς ἐν τῇ φύσει παραγομένους ἤχους καὶ ἐπομένως νὰ ἀπεικονίξῃ, οὕτως εἰπεῖν, διὰ τῆς ἀκοῆς ἡμῶν εἰς τὴν φαντασίαν μας εἰκόνας τῶν διαφόρων φυσικῶν φαινομένων καὶ σκηνῶν, οἷον τοῦ ἀνέμου, τῆς καταγιγίδος, τῆς βροντῆς, τῆς τρικυμίας κλπ. καὶ νὰ διεγείρῃ ἐν ἡμῖν τὰς συγκινήσεις, ἃς αὐτὴ ἢ θέα καὶ ἀκρόασις τῶν πραγματικῶν αὐτῶν φαινομένων προσενεῖ ἡμῖν ἀφ' ἐτέρου δὲ νὰ μιμηῖται καὶ ἐκφράξῃ, ὅτι παριστᾶ καὶ ὁ τόνος τῆς φωνῆς τῶν ἐμφύχων ὄντων, ἥτοι τὰ διάφορα πάθη καὶ αἰσθήματα τὰ διακατέχοντα τὴν ψυχὴν καὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν.

Ἡ μουσικὴ ἄρα μιμουμένη τοὺς ἤχους τῶν διαφόρων φυσικῶν φαινομένων διεγείρει εἰς τὴν φαντασίαν ἡμῶν αὐτὰς τὰς εἰκόνας τῶν φαινομένων αὐτῶν. Δὲν βλέπομεν ἐνώπιον ἡμῶν βεβαίως τὴν πραγματικὴν εἰκόνα τῆς καταγιγίδος, τῆς τρικυμώδους θαλάσσης, ἀλλὰ διὰ τῆς τεχνικῆς πλοκῆς καὶ ἐπιτηδείου συναρμογῆς τῶν ἤχων ἡ μουσικὴ προκαλεῖ καὶ διεγείρει ἐν ἡμῖν τὰ αὐτὰ αἰσθήματα, τὰς αὐτὰς συγκινήσεις, οἷας διεγείρουσι καὶ τὰ πραγματικὰ αὐτὰ φυσικὰ φαινόμενα τῆς καταγιγίδος, τῆς τρικυμώδους θαλάσσης κλπ. Ἡ μουσικὴ τέχνη ἔχει τὴν δύναμιν οὕτω ν' ἀποκαθιστᾶ τὰ ἀποτελέσματα ἀντὶ αὐτῶν τούτων τῶν

πραγματικῶν ἀντικειμένων καὶ φυσικῶν φαινομένων, καὶ ἐπο-
μένως νὰ διεγείρη δι' ἐνὸς αἰσθητηρίου ὀργάνου ἀντιλήψεις καὶ
συγκινήσεις ὁμολόγους πρὸς τὰς διεγειρομένας ὑπ' ἄλλου αἰ-
σθητηρίου.

Οὕτω δὲ ἡ μουσικὴ διὰ τῶν ἤχων παριστάνει τὸν ἤσυχον καὶ
ρυθμικὸν φλοῖσθον γαληνιώσης θαλάσσης ἢ τὸν βρέμοντα ῥόχθον
ἐξηγριωμένης τρικυμίας· μιμεῖται τὸ ἡδὺ καὶ μαλακὸν κελάρυ-
σμα τοῦ ῥέοντος ῥυακίου ὀφιοειδῶς κατερχομένου διὰ μέσου συσ-
κίου λόχμητος, ἢ τὸν ὀργίλον θόρυβον ὀρητικῶν χειμάρρου διὰ μέ-
σου κατωφερῶν φαράγγων μετὰ πατάγου κυλισμένου· ἐμφαίνει
τὰς πιπτούσας σταγόνας τῆς βροχῆς· παριστάνει τὴν θύελλαν
μετὰ βροντῶν καὶ ἀστραπῶν ἢ πραύνει τὴν καταιγίδα καὶ ἐπα-
ναφέρει τὴν γαλήνην καὶ ἡρεμίαν· μιμεῖται τὸν ἀβρὸν ψίθυρον
καὶ λεπτὸν θροῦν τῶν γλοαυθῶν καὶ θαλερῶν λειμώνων, ἐφ' ὧν
ἀπλοῦται λεπτὸν μυροβόλου αὔρας στρωῖμα· παριστᾷ τὸν ὑποφρίσ-
σοντα θρούλλον φυλλώματος συσκίου καὶ συνηρεφοῦς δάσους, ὅπερ
θωπεύει μελιγίως γλυκεῖα καὶ ἀβρὰ πνοὴ ζεφύρου, ἢ μιμεῖται
τὸν ὄξυν συριγμὸν μυκωμένου ἀνέμου.

Ἡ μουσικὴ ἔτι ἀπεικονίζει ἀντικείμενα ἢ φαινόμενα, ἅτινα
εἶνε ἀδύνατον ν' ἀντιληφθῶμεν διὰ τῆς ἀκοῆς, ὡς μὴ ἐκφαινό-
μενα ὑπ' οὐδενὸς ἤχου ἢ θορύβου ἢ ταραχῆς· καὶ μίᾳ τῶν με-
γίστων καὶ θαυμαστῶν δυνάμεων τῆς μουσικῆς, εἶνε νὰ παριστᾷ
διὰ τῶν κινήσεων ἢ ἡχητικῶν δονήσεων αὐτῆς καὶ αὐτὴν τὴν
εἰκόνα τῆς ἀκρας σιγῆς καὶ ἡρεμίας. Δύναται πᾶσα ἡ φύσις πέ-
ριξ ἡμῶν νὰ κοιμᾶται καὶ ἡρεμῆ· ὁ θεωρῶν ὁμως αὐτὴν δὲν
κοιμᾶται καὶ ἡ τέχνη τῆς μουσικῆς συνίσταται εἰς τὸ νὰ ὑπο-
καθιστᾷ ἀνεπαίσθητῶς τὴν εἰκόνα τῆς σιγῆς φύσεως διὰ τῶν
κινήσεων καὶ συγκινήσεων, ἅς ἡ παρουσία ἢ ἡ θέα αὐτῆς διε-
γείρει ἐν τῷ πνεύματι καὶ τῇ φαντασίᾳ τοῦ θεατοῦ. Οὕτω ἡ
μουσικὴ δύναται ν' ἀπεικονίξῃ ἐνώπιον ἡμῶν τὰ ζοφερὰ καὶ ἀπο-
τρόπαια τεῖχη σκοτεινῆς καὶ ὑπογείου εἰρηκτῆς, νὰ διεγείρη τὸν
φόβον καὶ τὴν φοίικην δεινῆς ἐρήμου ἢ ἐρεβώδους σκότους τῆς
νυκτὸς φεγγαβολούσης ἐκ τοῦ ἐν τῇ ἀτμοσφαιρᾷ σελαγίζοντος ἐρω-
τικοῦ φέγγους τῆς σελήνης· δύναται τέλος νὰ παριστάνῃ καὶ αὐ-
τὸν τὸν ὕπνον. Μήπως πολλάκις ὁ θόρυβος δὲν ἔχει ἀποτέλεσμα
τὴν σιγὴν, ὡς καὶ ἡ σιγὴ τὸν θόρυβον; Μήπως ὁ ὕπνος τῶν βρε-
φῶν δὲν εἶνε πολλάκις ἀποτέλεσμα τῶν ἡδέων βαυκαλημάτων
τῶν μητέρων ἢ τροφῶν; Μήπως καὶ αὐτὴ ἡ μονότονος ἀνάγνω-
σις εἰς φιλολογικὰς ὁμηγύρεις δὲν μεταβάλλει πολλάκις τοὺς δυσ-

τυχεῖς ἀγορητὰς εἰς τροφούς βαυκαλιζούσας πολλοὺς τῶν ἀκροατῶν αὐτῶν;...

Ἄλλ' ἡ μουσικὴ δὲν εἶνε ἀπλῶς μόνον τέχνη μιμητικὴ κατὰλληλος εἰς τὸ νὰ μιμῆται καὶ ζωγραφίζῃ ἐν ἡμῖν τὰς εἰκόνας τῶν ἐν τῇ φύσει διαφόρων σκηνῶν ἢ φαινομένων. Ἡ Μουσικὴ εἶνε πρὸ πάντων καὶ κατ' ἐξοχίην τέχνη ἐκφραστικὴ, ἡ μουσικὴ ἐκφράζει καὶ ἐκφράζουσα διεγείρει ἐν ἡμῖν τὰς διαφόρους συγκινήσεις τὰ διάφορα πάθη καὶ τὰς ποικίλας εὐαρέστους ἢ δυσαρέστους ἠθικὰς διαθέσεις, ὅσαι συνταράττουσι τὸ πνεῦμα, τὴν ψυχὴν καὶ τὴν καρδίαν ἡμῶν. Ἡ Μουσικὴ παριστᾷ τὰς ιδέας διὰ τῶν αἰσθημάτων, τὰ αἰσθήματα διὰ τῶν τόνων καὶ ἐκφράζει τὰ πάθη, ἅτινα διεγείρει εἰς τὸν μυχὸν τῶν καρδιῶν μας, ἐκφράζει καὶ ἐκφράζουσα διεγείρει τὴν χαρὰν, τὴν εὐχαρίστησιν, τὴν λύπην, τὴν ὀργὴν, τὸν φόβον, τὴν ἐλπίδα, τὴν ἀπελπισίαν, τὸν ἐνθουσιασμόν, τὸν πόνον, τὸ μῖσος, τοὺς στεναγμούς, τὰ δάκρυα καὶ πάσας ἐν γένει τὰς συγκινήσεις ψυχῆς διεγερμένης· ζωγραφεῖ τὴν οὐκίαν στοργὴν καὶ τὸ πατρικὸν ἢ μητρικὸν φίλτρον, εἶνε ἢ ἰδιάζουσα μυστηριώδης γλῶσσα τῶν καρδιῶν καὶ τῶν ψυχῶν, δι' ἧς μεταδίδεται ἢ θερμότης τοῦ εὐγενοῦς καὶ ἀγνοῦ ἔρωτος πρὸς τὸν πλησίον, πρὸς τὸν ὑπέρτατον δημιουργὸν τοῦ σύμπαντος. Ἐνῶ δὲ περιγράφει τὴν φρικὴν τοῦ λυγμοῦ καὶ στυγεροῦ θανάτου καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ ὀδύνην, διαχύνει εἰς τὰς τετραυματισμένας καρδίας τὸ γλυκὺ καὶ θεῖον βάλσαμον τῆς παρηγορίας καὶ τῆς ἀνακουφίσεως.

Ἐνταῦθα δὲν δυνάμεθα νὰ παραλείψωμεν ἱστορικὸν γεγονός λίαν συγκινητικὸν καὶ ἅμα ἰκανῶς παραστατικὸν τῆς εὐεργετικῆς ταύτης δυνάμεως τῆς μουσικῆς, ἣν ὁ μέγας μουσουργὸς Mendelssohn διηγεῖται ἐν τοῖς ἀπομνημονεύμασιν αὐτοῦ· «Ἡ βαρῶνη Ἑρτμανν — λέγει ὁ Mendelssohn — μοὶ περιέγραψε ποτὲ τὸν θάνατον τοῦ τελευταίου αὐτῆς τέκνου καὶ πῶς ὁ Βετόβεν ὁ μουσικοδιδάσκαλος καὶ ἀγαπητὸς αὐτῆς φίλος δὲν ἔσχε τὸ θάρρος νὰ ἐπισκεφθῇ αὐτὴν μετὰ τὴν σκληρὰν καὶ ὀδυνηρὰν ταύτην ἀπώλειάν της· πῶς ἡμέραν τινὰ ὁ διδάσκαλος μὴ δυνάμενος πλέον ν' ἀντιστῆ εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ σφίγῃ τὴν χεῖρά της παρεκάλεσεν αὐτὴν νὰ διέλθῃ ἐκ τῆς οἰκίας του· πῶς αὕτη ὑπήκουσεν εἰς τὴν πρόσκλησιν καὶ πῶς ὁ Βετόβεν ἄφωνος καὶ μὲ καθύγρους ὀφθαλμούς ὑπέδελθη αὐτὴν ἐπὶ τῆς κλίμακος τῆς οἰκίας του· πῶς τέλος ἀμόφτεροι, ὁ εἰς ἀπέναντι τοῦ ἄλλου, ἔμειναν ἐπὶ μακρὸν βωβοί, πνίγοντες τοὺς λυγμοὺς αὐτῶν, ἀνίκανοι ν' ἀρθρώσωσι λέξιν, ἕως οὗ

ὁ Βετόβεν κατανοήσας, ὅτι, ἵνα μὴ πάθωσί τι, ἔπρεπε νὰ διακόψωσι τὴν φρικώδη ταύτην σιγὴν, κατηρθύνθη εἰς τὸ κλειδοκύμβαλον καὶ ἐκάθησεν παρ' αὐτῶ ὅλως τρέμων καὶ ὑποτονθορούζων· ἄς συνομιλήσωμεν τοιοιτοτρόπως. Ἐνταῦθα — ἐπιλέγει ὁ Mendelssohn — ἡ βαρῶνη διεκόπη ἐπὶ μίαν στιγμὴν ἐκ τῆς θλιβεροῦς διηγήσεώς της, ὡσανεὶ ἐπνίγετο ὑπὸ τῆς συγχινήσεως, ἣν διήγειρεν αὐτῇ ἡ ἀνάμνησις τοῦ γεγονότος αὐτοῦ· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον συνελθοῦσα ἐπανελάβε μετὰ γλυκυτάτου μειδιήματος· — "Ἐπαιξεν ἐπὶ μίαν τοῦλάχιστον ὥραν καὶ τοιοιτοτρόπως μοὶ εἶπε πολλὰ πράγματα λίαν παρηγορητικὰ καὶ τὰ ὁποῖα μοὶ ἐπανεφέρον τὴν καρδίαν. . . »

Ὡς τοιαύτη ἐπομένως ἡ μουσικὴ κέκτηται ἐκφραστικὴν δύναμιν — καίπερ ὑπὸ τύπον ἀόριστον καὶ γενικὸν — πολὺ ἀνωτέραν τῆς γλώσσης, εἰς τὴν ὁποίαν ἐνίοτε ἀδύνατον νὰ εὐρεθῶσι λέξεις ἰκανῶς παραστατικαὶ τῶν ἐν τῇ ψυχῇ ἡμῶν αἰσθημάτων. Ὅπου δὲ καὶ αὐτὴ ἡ γλῶσσα ἀπορεῖ πολλάκις νὰ παραστήσῃ διὰ λέξεων, ἡ μουσικὴ δύναται νὰ ἐκφράσῃ διὰ τῶν ἤχων ὀρθῶς δὲ καὶ εὐφυῶς ὁ Lefebvre εἶπεν ὅτι «ἡ μουσικὴ εἶνε ἔμφυτος γλῶσσα τῶν πάθων καὶ αἰσθημάτων, τὸ πιστὸν κάτοπτρον τῶν συγχινήσεων τῆς ψυχῆς.»

Ἄλλως τε δὲ ἡ μουσικὴ εἶνε ὁμιλία ἔχουσα τὰς περιόδους της, τὰς φράσεις, τὰς διαλείψεις, τὰς παύλας, τὴν παντοειδῆ αὐτῆς στίξιν, τὸν τονισμὸν καὶ τὴν ἐκφρασιν, ὡς ὁ ἔναρθρος λόγος. Ὅπως ὁ λόγος ἀναλόγως τῶν ψυχικῶν διαθέσεων καὶ τῶν δι' αὐτοῦ ἐκφραζομένων αἰσθημάτων τονίζεται καὶ χρωματίζεται διαφοροτρόπως ποτὲ μὲν ὦν ὀξύς καὶ ῥαγδαῖος ἢ ἀνειμένος καὶ χαλαρός, ποτὲ δὲ ἐπαλλάσσων, ἀπότομος καὶ σφοδρὸς ἢ λεῖος, ὁμαλὸς καὶ ἤρεμος κατὰ τὴν εὐστροφίαν, τὸν χρωματισμὸν καὶ τὴν ἐλαστικότητα· οὕτω καὶ ἡ μουσικὴ προσπαθεῖ νὰ προσεγγίσῃ εἰς τὴν ἀκριβεστέραν παράστασιν καὶ τελειοτέραν ἐκφρασιν τῶν διαφορῶν αἰσθημάτων, ποτὲ μὲν παριστῶσα τὴν χαλαρότητα καὶ τὸ βαρὺ τῆς θλίψεως καὶ μελαγχολίας διὰ βαθέων φωνῶν καὶ μικρῶν διαστημάτων, ποτὲ δὲ ἐκφράζουσα διὰ τῶν ὀξέων φωνῶν τὴν παραφορὰν καὶ τὸν πόνον ἢ παρασύρουσα ταχέως δι' ὅλων τῶν διαστημάτων τῆς διαπασῶν κλίμακος εἰς τὴν ταραχὴν καὶ ἀγωνίαν τῆς ἀπελπισίας ἢ εἰς τὴν παραφορὰν τῶν συγχρουομένων παθῶν· ποτὲ δὲ παριστῶσα τὴν ἐκφρασιν τοῦ φόβου καὶ τῆς ἐκπλήξεως ἢ τοῦ θαυμασμοῦ διὰ διακεκομμένων ἤχων, καὶ ἄλλοτε διερμηνεύουσα διὰ ζωηρῶν καὶ γοργῶν ῥυθμῶν τὴν φαιδρότητα, ἣτις παρέχει

ζωὴν εἰς ἀπάσας τὰς ψυχικὰς συγκινήσεις καὶ φυσικὰς κινήσεις τοῦ σώματος μας.

Ἡ Μουσικὴ ἐπομένως δὲν χρησιμεύει ἀπλῶς μόνον νὰ εὐαρεστῇ τὴν ἀκοὴν δι' ἐπιτυχοῦς συναρμογῆς τῶν ἤχων, ἀλλὰ κέκτηται ὑψηλότερον καὶ εὐγενέστερον σκοπὸν, ἅτε δρῶσα ἐφ' ἡμῶν, ἐπὶ τοῦ πνεύματος, τῆς ψυχῆς καὶ τῆς καρδίας ἡμῶν στενότερον πάσης ἄλλης ὥραίας τέχνης. Δύναται νὰ παθίνη τὸ πνεῦμα διὰ διαφορῶν εἰκόνων, νὰ συγκινή τὴν καρδίαν διὰ τῆς διεγέρσεως διαφορῶν αἰσθημάτων καὶ νὰ πρᾶύνη καὶ κατευνάξῃ τὰ ἐν τῇ ψυχῇ διεγειρόμενα πολλάκις βίαια καὶ ζωηρὰ πάθη.

Ὡς ἐκ τούτου δὲ ἡ μουσικὴ κέκτηται μεγίστην ἠθικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ μουσικὴ εἶνε ἐν τῶν ἰσχυροτέρων μέσων τῆς ἀναπτύξεως καὶ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ συντελεεῖ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς εὐαισθησίας ἐκάστου λαοῦ. Διεγείρει τὴν φαντασίαν, καταπράυνει τὰ ἄγρια ἔνστικτα, τὰς ἀτιθάσσους ὀρμὰς καὶ βιαιούς χαρακτῆρας, κανονίζει καὶ κατευνάξει τὴν ἄτακτον καὶ ἄλογον διέγερσιν τῶν παθῶν διαπλάσσουσα τὸν χαρακτῆρα καὶ ἐξυψοῦσα καὶ ἐξευγενίζουσα τὸ φρόνημα. Ἡ μουσικὴ ἐμπνέει ὅλας ἐκείνας τὰς ἀγαθὰς, εὐγενεῖς καὶ μεγαλόφρονας διαθέσεις τῆς ψυχῆς καὶ τῆς καρδίας, διεγείρουσα τὴν πραότητα, τὴν σεμνότητα, τὴν συμπάθειαν, τὸν οἶκτον, τὴν εὐσπλαγγίαν, τὴν ἀγνότητα τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ πόθων, τὴν καρτερίαν, τὸ θάρρος, τὴν γενναιότητα καὶ τὴν ἀμιλλαν πρὸς τὰς ἐναρέτους καὶ μεγαλοουργοὺς πράξεις.

Ὅπως δὲ ἡ μουσικὴ διὰ τῆς ἐπὶ τοῦ πνεύματος ἐπηρείας αὐτῆς μαλίσσει καὶ πρᾶύνει τὸ ἄγριον, τραχὺ καὶ βίαιον τῆς ψυχῆς, οὕτως ἀφυπνίζει τὸ νωθρὸν καὶ ῥάθυμον τοῦ χαρακτῆρος καὶ μεταβάλλει εἰς ζωηρότητα, ἐνεργητικότητα καὶ δραστηριότητα.

Ὡς παροξύνουσα δὲ καὶ ἐνθαρρύνουσα τὸ σθένος τῆς ψυχῆς ἡ μουσικὴ εἶνε τὰ μάλιστα ἐπιτήδειος πρὸς διέγερσιν τοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ τῆς ἀνδρείας εἰς τοὺς στρατιῶτας παραφέρουσα καὶ διεγείρουσα αὐτοὺς εἰς θαυμασίας πράξεις γενναιότητος. Οὕτως ὁ Τυρταῖος διὰ τῆς μουσικῆς καὶ τῶν πολεμικῶν αὐτοῦ ᾄσμάτων ἀνέδειξε τοὺς Σπαρτιάτας νικητὰς κατὰ τῶν Μεσσηνίων. Οὕτως εἰς πάντας τοὺς λαοὺς καὶ στρατοὺς ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀρχαιότητος ὑπάρχουσι τὰ παροτρύνοντα καὶ ἐνθουσιῶντα αὐτοὺς πολεμικὰ ᾄσματα καὶ θούρια ἐθνικὰ ἐμβατήρια.

Δικαίως καὶ πᾶν ὀρθῶς ἐξ αὐτῆς τῆς ἀρχαιότητος ἡ μουσικὴ συνιστᾶτο μεγάλως καὶ ὑπὸ τοῦ Πυθαγόρα καὶ Ἀριστοτέλους καὶ Πλάτωνος καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν ἐπιφανῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας,

τοῦ Γρηγορίου, τοῦ Χρυσοστόμου, κλπ. διὰ τὴν ἐξαιρέτην ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου ἠθικὴν ἐπίδρασιν, ἣτις παρῶρμησε καὶ αὐτὸν τὸν Λούθηρον νὰ εἴπῃ τὸ ἀξιολογιμότερον ἐκεῖνο: «συναναστρέφου ἐλευθέρως καὶ ἀνευ φόβου μετὰ τῶν καλλιεργούντων τὴν μουσικὴν, διότι μόνοι οἱ φαῦλοι δὲν γνωρίζουσιν αὐτήν.»

Ἐκεῖνοι οἱ λαοί, οἵτινες ἐκαλλιέργησαν μετ' ἔρωτος τὴν μουσικὴν, προήχθησαν καὶ ἀνεπτύχθησαν ταχύτερον καὶ πλειότερον τῶν ἄλλων λαῶν κατὰ τε τὴν ἠθικὴν καὶ διανοητικὴν μόρφωσιν. Ἀπόδειξις περιφανὴς εἶνε ἡ θαυμασία πρόοδος τῶν εὐκλεῶν προγόνων μας, οἵτινες ἐκτιμῶντες, σεβόμενοι καὶ λατρεύοντες μεγάλως αὐτὴν παρέστησαν ὡς διασήμεους μουσικούς τοὺς πρώτους μεγαλοφυεῖς αὐτῶν ἄνδρας ἐξημερώσαντας τοὺς ἀνθρώπους διὰ τῆς ἐπιρροῆς τῆς μουσικῆς καὶ τὴν μουσικὴν ἐθεώρουν ὡς ἀπαραίτητον προσὸν πάσης εὐγενοῦς καὶ καλῶς ἐπιμεμελημένης ἀνατροφῆς.

Ἡ μουσικὴ, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν μαρτυριῶν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, ἐξήσκει ὄντως θαυμαστὴν δύναμιν ἐπὶ τῶν προγόνων μας καὶ πλεῖστα ἱστορικὰ ἀνέκδοτα ἀναφέρονται περὶ τῆς ἐπιρροῆς τῆς μουσικῆς.

Ὁ θυμοειδὴς ἦρωσ Ἀχιλλεὺς —κατὰ τὸν Ὅμηρον— ἐπράυνε τὴν κατὰ τοῦ Ἀγαμέμνονος μῆνιν αὐτοῦ διὰ φόρμιγγος λιγείης καταστέλλειν τὸ πυρῶδες αὐτοῦ δυναμένης:

«τὸν δ' εὖρον φρένα τεττόμενον φόρμιγγι λιγείῃ.

»καλῆ, δαιδαλή . . .»

Ὁ Κλεινίας —κατὰ τὸν Ἀθήναιον— ὅτε συνέβαινε νὰ ὀργιζται, ἀναλαμβάνων τὴν λύραν ἐκισθάριζε πρὸς δὲ τοὺς πυνθανομένους τὴν αἰτίαν ἀπῆντα: «πραῦτόμαι».

Ὁ διάσημος μουσικὸς Τέρπανδρος —κατὰ τὸν Πλούταρχον— κατέλυσε ποτὲ τὴν γενομένην ἐν Λακεδαίμονι στάσιν διὰ τῆς ἐπιρροῆς τῆς μουσικῆς κατευνάσας καὶ καταπραΰνας τὸν ἀναβρασμὸν καὶ ἐρεθισμὸν τῶν πνευμάτων.

Ὁ μουσικὸς δὲ Τιμόθεος, τοσοῦτον ἐφημίσθη διὰ τὴν μουσικὴν αὐτοῦ δεξιότητα, ὥστε ἐλέγετο, ὅτι ἠδύνατο κατὰ βούλησιν νὰ διεγείρῃ εἰς τοὺς ἀκροατὰς θυμὸν ἢ πραότητα, ἀναλόγως τῆς συντόνου καὶ ζωηρᾶς ἢ ἀνειμένης καὶ γαλαρᾶς ἀρμονίας. Μάλιστα δὲ ἀναφέρεται, ὅτι κατὰ τι δεῖπνον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὁ Τιμόθεος ἐπηύλησε μετὰ τοσαύτης τέχνης καὶ δυνάμεως τὸν Φρύγιον διατονικὸν τρόπον, ὥστε ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἐκ

παραφορᾶς ἐξανέστη ἐπὶ τὰ ὄπλα· παρευθὺς δὲ εἶτα ἐπράυνεν αὐτὸν τὴν ἁρμονίαν χαλάσας κατὰ τὸν Λύδιον τρόπον.

Μεγάλως ἐτιμᾶτο καὶ ἐκαλλιεργεῖτο ἡ μουσικὴ ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ ὡς ἐξημεροῦσα καὶ ἐξευγενίζουσα τὰ ἦθη. Οἱ Κυναιθεῖς δὲ κάτοικοι ὁμωνύμου πόλεως ἐν Ἀρκαδίᾳ, ἱστορεῖται, ὅτι παραμελήσαντες ποτὲ ἐντελῶς τὴν σπουδὴν τῆς μουσικῆς ὑπερέβησαν κατὰ τὴν σκληρότητα καὶ τὴν θηριωδίαν ὅλους τοὺς Ἕλληνας· καὶ οὐδέποτε ἐν Ἑλλάδι ὑπῆρξε πόλις γενομένη τὸ θέατρον τοσούτων στυγερῶν καὶ ἀποτροπαίων κακουργημάτων. Ἐνεκα τούτου μάλιστα οἱ Ἀρκαῖδες ἐπὶ τέλους ἠναγκάσθησαν τὴν μὲν πόλιν αὐτῶν νὰ καταστρέψωσιν ἐκ θεμελίων, πάντας δὲ τοὺς ἀγρίους κατοίκους νὰ ἐκδιώξωσιν ἐξ ὅλης τῆς Ἀρκαδίας!

Ἡ ἐξάαιρετος αὕτη καὶ θαυμαστὴ ἐπίδρασις τῆς μουσικῆς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὀφείλεται βεβαίως καὶ εἰς ὑπερβολὰς τῶν εὐφραντάστων τότε συγγραφέων, ἀλλὰ δὲν εἶνε καὶ διόλου ἀπίθανος, ὅταν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὸν ζωηρὸν καὶ θερμὸν χαρακτῆρα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, τὸν πρὸς τὴν μουσικὴν μέγαν ἔρωτά των καὶ τὴν παρ' αὐτοῖς ἐξάαιρετον ἀνάπτυξιν τῆς μουσικῆς τέχνης.

Ἀλλὰ καὶ καθ' ἀπάσας τὰς ἐποχὰς καὶ καθ' ἅπαντας τοὺς λαοὺς ἡ μουσικὴ οὐδέποτε ἔπαυσε νὰ ἔχῃ τὰ ἀνεκδότα αὐτῆς τῆς θαυμασίου ἐνεργείας τῆς, καὶ πολύτομον συλλογὴν δύναται τις ν' ἀπαρτίσῃ, ἐὰν ἐπιχειρήσῃ νὰ ἀναφέρῃ αὐτά. Καὶ πάντα δὲ ταῦτα, ἐὰν ὣσιν ὑπερβολικὰ, δεικνύουσιν ὅμως ἐξάπαντος ποίας λατρείας καὶ ὑπολήψεως καὶ ἀγάπης ἔτυχεν ἡ μουσικὴ παρ' ἅπασιν τοῖς λαοῖς, καὶ ὅποια ἠθικὴ δύναμις ὁμοφώνως παρ' ἅπαντων τῶν λαῶν ἀνεγνωρίσθη εἰς τὴν μουσικὴν.

Ἐὰν δὲ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἡ μουσικὴ εἶχε τοιαύτην δύναμιν καὶ ἔφερε τοιαῦτα ἀποτελέσματα, οὐχ ἦττον καὶ ἡ νεωτέρα μουσικὴ δὲν εἶνε ἄμοιρος τοιούτων παραδειγμάτων θαυμαστῆς ἐνεργείας. Ἡ ἱστορία τῆς νεωτέρας μουσικῆς τέχνης ἐπίσης γέμει τοιούτων γεγονότων.

Ἐὰν ὁ ἀρχαῖος Ἕλλην μουσικὸς Τιμόθεος ἠδύνατο διὰ μὲν τοῦ Φρυγίου τρόπου νὰ διεγείρῃ τὴν ὄρμην καὶ τὸν θυμὸν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, διὰ δὲ τοῦ Λυδίου νὰ πρᾶυνῃ αὐτὸν, ἡ νεωτέρα μουσικὴ εἰς τὸν βασιλέα τῆς Δανιμαρκίας Eric διήγειρε τοιαύτην μανίαν, ὥστε εἰς τὸ ζενίθ τῆς μουσικῆς εὐαισθησίας του ἐφόρευε τοὺς καλλιτέρους ὑπηρέτας του, οἵτινες, φαίνεται, ἔστε-

ροῦντο τοιαύτης μουσικῆς εὐαισθησίας, διότι ἄλλως θὰ ἐφρόντιζον καὶ αὐτοὶ ν' ἀπηλλάσσοντο πρὸ πολλοῦ ἐκ τῶν μουσικῶν τοῦ μουσολήπτου κυρίου των.

Ὅπως ἀντίθετα ἀποτελέσματα τῶν ἀνωτέρω εἶχον οἱ μουσικοὶ ἴγχοι οἱ ἀναδιδόμενοι ἐκ τῆς κιθάρας τοῦ Δαυὶδ, οἵτινες κατεπράυναν τοὺς μανιώδεις παροξυσμούς τοῦ παράφρονος βασιλέως τῶν Ἰσραηλιτῶν Σαοὺλ.

Ὡς παροιμιώδης δὲ ἀναφέρεται ἡ ἐνέργεια, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐπὶ τῶν Ἑλβετῶν σωματοφυλάκων τῶν βασιλέων τῆς Γαλλίας, μελωδία τις τῆς πατρίδος των καλουμένη Rans-des-Vaches. Ὅταν ἤκουον τὴν μελωδίαν αὐτὴν ἀνελύοντο εἰς δάκρυα καὶ τοσοῦτον διεγείρετο ἐν αὐτοῖς ὁ πόθος τῆς νοσταλγίας, ὥστε πολλοὶ καὶ ἀπέθνησκον αὐτοχειριαζόμενοι, μάλιστα εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε οἱ βασιλεῖς τῆς Γαλλίας εὐρέθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην ν' ἀπαγορεύσωσιν ἐπὶ ποινῇ θανάτου ἀπὸ τοῦ νὰ παίξωσιν ἢ ἄδωσιν τὸ ὀλέθριον τοῦτο ἄσμα.

Ἐπίσης ἀναφέρεται, ὅτι νέος τις ἐν Γαλλίᾳ ὑπεράγαγε φιλόμουσος ἀκούσας ποτὲ τὴν Vestale τοῦ ἰταλοῦ μουσουργοῦ Spon-tini δὲν ἠδυνήθη νὰ ὑποφέρῃ τὴν ἰδέαν τοῦ ν' ἀποχωρισθῇ ἐκ τῶν θεῶν αὐτῶν ἡδονῶν τῆς μουσικῆς καὶ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν μονότονον καὶ ἄχαριν πραγματικότητα τοῦ πτωχοῦ μας καὶ πεζοῦ κόσμου. Ἄλλ' ἀφοῦ ἤκουσε δις τὸ μουσικὸν αὐτὸ ἀριστουργημα, ἐν ἀκμῇ ὑψίστου ἐνθουσιασμοῦ, διαλογισθεὶς ὅτι ἔφθασεν εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς εὐδαιμονίας τῆς ἐν τῇ γῇ ἐπιφυλασσομένης τῶ ἀνθρώπῳ, μετὰ τὸ πέρασ τῆς μουσικῆς ἐκτελέσεως, ἀντι-ναξεν εἰς τὸν ἀέρα τὸν ἐγκέφαλόν του. Ὑψίστη ὄντως μουσικὴ ἀπόλαυσις καὶ εὐδαιμονία, ἣν ὅμως ἀπεύχομαι εἰς πάντα ἄλλον.

Ὁ Ἰταλὸς μουσικὸς Tartini διηγεῖται, ὅτι κατὰ τὸ ἔτος 1714 ἐν τῷ θεάτρῳ τῆς Ἀγκῶνος ἐν Ἰταλίᾳ παριστάνετο μελόδραμα εἰς ὃ ὑπῆρχε μικρὸν μουσικὸν μέρος, ὅπερ εἶχε θαυμασίαν καὶ ὅλως ἔκτακτον ἐνέργειαν οὐ μόνον εἰς τοὺς διδασκάλους τῆς μουσικῆς, ἀλλὰ καὶ εἰς πάντας τοὺς ἀκροατάς. Ὁ Tartini εἶδεν ὁ ἴδιος τὸ μελόδραμα καὶ ἤκουσε τὴν μουσικὴν αὐτὴν. Ἴδου δὲ πῶς περιγράφει τ' ἀποτελέσματα τῆς ἐνεργείας αὐτῆς: «Ἦτο κατὰ τὴν ἐναρξίν τῆς τρίτης πράξεως. Εἰς ἐκάστην παράστασιν τοῦ μελοδράματος σιγῇ βαθεῖα καθ' ἅπαν τὸ ἀκροατήριον ἐμήνυε τὴν προσέγγισιν τοῦ φοβεροῦ αὐτοῦ μουσικοῦ μέρους. Ἐβλεπέ τις τότε τὰς ὄψεις ὅλων νὰ χωριῶσι καὶ ἤσθάνετο νὰ διατρέλῃ τὸ σῶμα αὐτοῦ ῥῆγος καὶ παγερὸν αἰσθημα φρίκης· τότε παρετήρει ὁ εἰς τὸν ἄλλον μὲ εἶδος τι ἀπεριγράπτου φόβου, διότι τοῦτο δὲν ἴτο οὔτε δάκρυα, οὔτε στεναγμοὶ καὶ θρῆνοι· ἴτο αἰσθημὰ τι τραγείας

καὶ ἀγερώχου δριμύτητος, ἣτις συνετάρασσε τὴν ψυχὴν, περιέσφιγγε τὴν καρδίαν καὶ ἐπάγωνε τὸ αἷμα εἰς τὰς φλέβας!»

Ἄπαντα τ' ἀποτελέσματα ταῦτα ἡ μουσικὴ παράγει διὰ τῆς συνδρομῆς πρὸ πάντων τριῶν παραγόντων· ἥτοι τοῦ ρυθμοῦ, τῆς μελωδίας καὶ τῆς ἁρμονίας. Ῥυθμὸς εἶνε τὸ μέτρον τοῦ χρόνου μελωδία δὲ τὸ κύριον ἄσμα, καὶ ἁρμονία ἡ συμφωνία πολλῶν ταυτοχρόνως ἤχων συνοδευόντων τὸ ἄσμα. Ἡ μελωδία εἶνε ὅτι ἡ ἰχνογραφία ἐν τῇ ζωγραφικῇ· ἡ δὲ ἁρμονία εἶνε τὸ χρῶμα, ὅπερ διδῆι τὴν ζωρότητα εἰς τὴν ἰχνογραφίαν. Ἁρμονία ἄνευ μελωδίας εἶνε χρώματα ἐρριμμένα ἐπὶ τῆς ζωγραφίας ἄνευ σχεδίου. Ἐπομένως τὴν ἰδέαν ἐν τῇ μουσικῇ παριστᾷ ἡ μελωδία· μόνη αὕτη εἶνε ἡ μουσικὴ γλῶσσα τῶν αἰσθημάτων.

Ἡ μελωδία ἦτο καὶ εἶνε ἡ βᾶσις τῆς μουσικῆς παντὸς λαοῦ, ἐνῶ ἡ ἁρμονία δὲν εἶνε ἡ εὐρημα τῶν νεωτέρων χρόνων ἐν τῇ τελειοτέρᾳ ἀναπτύξει τῆς μουσικῆς τέχνης καὶ ὑπάρχει μόνον ἐν τῇ συγχρόνῳ εὐρωπαϊκῇ μουσικῇ.

Τὴν μελωδίαν, ἥτοι τὸ ἄσμα, πᾶς τις αἰσθάνεται καὶ ἐννοεῖ, ἐνῶ τὴν ἁρμονίαν, ἥτοι τὴν συμφωνίαν, ὅπως κατανοῇ τις αὐτὴν ἀνάγκη προηγουμένης ἰδίας σπουδῆς καὶ μελέτης καὶ συνηθείας. Ὅπως καταστῶμεν ἱκανοὶ νὰ ἐκτιμήσωμεν τὰς καλλονὰς συμφωνίας τινὸς τοῦ Mozart, τοῦ Beethoven, τοῦ Mendelssohn, τοῦ Rossini, ἀνάγκη νὰ ἔχωμεν ἱκανὰς γνώσεις τῆς μουσικῆς τέχνης καὶ τῶν κανόνων αὐτῆς· ἐνῶ πᾶς λαὸς καὶ αὐτὸς ὁ ἄγριος καὶ ἀπολίτιστος ἔτι δύναται νὰ κατανοήσῃ καὶ συγκινηθῇ εἰς τὴν ἀκρόασιν ἄσματος τινὸς, ἀπλῆς τινος μελωδίας.

Ἡ μελωδία εἶνε παγκόσμιος γλῶσσα νοητὴ εἰς ὅλους τοὺς λαούς, ἧς ἕκαστος τόνος ἐκφράζει καὶ μίαν ἀνάγκην διαχύσεως τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας. Ὁρθῶς δὲ καὶ προσφυῶς ἡ Mme Cottin εἶπεν, ὅτι « ἡ μουσικὴ εἶνε εἰδὸς τι παγκοσμίου γλώσσης, ἣτις ἐκφράζει ἁρμονικῶς πάσας τὰς αἰσθήσεις τῆς ζωῆς. »

Ἡ μελωδία τέλος εἶνε ἡ ἰδιάζουσα γλῶσσα, καθ' ἣν οἱ μουσικοὶ φθόγγοι διαδέχονται ἀλλήλους, ὅπως σχηματίσωσι τὴν μουσικὴν ἰδέαν, καθὼς αἱ λέξεις εἰς τὴν λαλουμένην γλῶσσαν διαδέχονται ἀλλήλας, ὅπως ἀπαρτίσωσι τὰς φράσεις καὶ τὰ νοήματα.

Εἶπομεν, ὅτι μόνη ἡ Εὐρωπαϊκὴ μουσικὴ εὗρε καὶ ἔχει τὴν ἁρμονίαν. Οἱ ἀρχαῖοι ἡμῶν πρόγονοι κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν ἰδέαν, ἠγνόουν τὰς συμφωνίας. Ἐπίσης οὐδεὶς ἄλλος λαὸς, οὐδὲν

ἄλλο ἔθνος ἐγνώρισε τὴν ἁρμονίαν ἢ μουσικὴν πάντων συνίστατο ἐκ μόνης τῆς μελωδίας. Ἐν τούτοις ἡ ἀρχαία μουσικὴ, ὡς εἶδομεν, δὲν ἔλειψε νὰ ἔχῃ θαυμαστά καὶ ἐξαισία ἀποτελέσματα ἐπὶ τῶν ἀρχαίων δὲν λείπει ἐπίσης νὰ ἐπιδρῶ μεγάλως καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων λαῶν τῶν στερουμένων τῆς ἁρμονίας. Οὐδὲν δὲ τὸ παράδοξον καὶ θαυμαστόν, διότι, ὡς ἤδη εἶπομεν, μόνη ἡ μελωδία εἶνε ἡ γλῶσσα τῆς μουσικῆς ἢ δυναμένη νὰ παραστήσῃ τὰ ἐνδομύχως ἀναπτυσσόμενα διάφορα αἰσθήματα, νὰ διερμηνεύσῃ τὰς ἐν τῇ ψυχῇ συγκινήσεις τοῦ ἀνθρώπου καὶ νὰ μεταδώσῃ ταύτας εἰς τὸν ἀκούοντα. Ἄλλως δὲ οὐδὲν ἔμφυχον ἂν ἐν τῇ φύσει, οὐδὲν πτηνόν, οὐδὲν ζῶον γνωρίζει καὶ παράγει ἄλλην συμφωνίαν καὶ ἁρμονίαν, εἰμὴ μόνον τὴν ὁμοφωνίαν, ἄλλην μουσικὴν, εἰμὴ μόνον τὴν μελωδίαν, καὶ αὕτη μόνη εἶνε καταληπτὴ καὶ ἐπομένως εὐχάριστος εἰς πάντας τοὺς λαούς, εἰς πάντα ἄνθρωπον.

Ὁ μέγας διδάσκαλος Fétis μεταξὺ ἄλλων ἀναφέρει τὸ ἐξῆς ἐκφραστικώτατον συμβάν. «ἐγνώρισα ἐν Παρισίαις — λέγει — Ἀραβὰ, ὅστις ἠγάπα περιπαθῶς τὴν μελωδίαν τῆς Μασσαλιώτιδος καὶ πολλάκις μὲ παρεκάλει ν' ἀνακρούω αὐτὴν ἐπὶ τοῦ κλειδοκυμβάλου. πλὴν, ὅταν ἐπεχείρουν νὰ ἐκτελέσω αὐτὴν μετὰ τῆς συνοδεύουσης ἁρμονίας (accompagnement), μοὶ ἐκράτει τὴν ἀριστερὰν χεῖρα λέγων μοι — Ὅχι, ὄχι αὐτὸν τὸν ἦχον, τὸν ἄλλον μόνον, σὲ παρακαλῶ! Οἱ συνοδεύοντες βαρεῖς ἦχοι τῆς ἁρμονίας ἴσαν διὰ τὴν ἀσυνήθιστον ἀκοήν τοῦ Ἀραβῶς δευτέρου ἐπιπρόσθετον καὶ ἐνοχλητικὸν μέλος, ὅπερ ἐκώλυεν αὐτὸν ν' ἀκούσῃ τὴν μελωδίαν τὴν Μασσαλιώτιδος!»

Καὶ ὁ λαὸς τῆς Ἑλλάδος σήμερον, μολοντί ἀγνοεῖ ἐντελῶς τὴν ἁρμονίαν, δὲν συγκινεῖται καὶ παθαίνεται ὀλιγώτερον ἀπὸ τὰς ὠραίας αὐτοῦ δημῶδεις μελωδίας. Ὁ Ἀνατολίτης στερούμενος ὡσαύτως τῆς ἁρμονίας οὐχ ἥττον ἐντροφᾷ ἐν μακαρίᾳ ἀπολαύσει καὶ ἀνεκφράστῳ ἡδονῇ εἰς τὰς περιπαθεστάτας καὶ γοητευτικὰς μελωδίας τῶν τουρκικῶν ἀμανέδων, ἐνῶ ἦχιστα συγκινεῖται καὶ μένει ἐντελῶς ἀπαθὴς εἰς τὴν σοφὴν μουσικὴν τῶν εὐρωπαϊκῶν μουσουργῶν.

Ἄλλ' εἶνε περίεργος ἡ ἀνθρωπίνη εὐαισθησία, ἰδίως ὅσον ἀφορᾷ τὴν μουσικὴν. Ἐνῶ ἡ μουσικὴ αὕτη ἐνθουσιᾷ καὶ παθαίνει τὸν ἕνα λαόν, ἡ αὕτη μουσικὴ ἐλάχιστα συγκινεῖ τὸν ἄλλον λαόν· μάλιστα μελωδίαι τινές, αἵτινες παρά τινι λαῷ ἐξήσκουν μεγίστην δύναμιν παρ' ἄλλῳ λαῷ ἢ δύναμιν αὕτη ἦτο ἀκατανόητος.

Κατὰ τὴν γαλλικὴν ἐν Αἰγύπτῳ ἐκστρατείαν, ὅπως ὁ μέγας Ναπολέων προσελκύσῃται τοὺς προέχοντας ἐν αὐτῇ μουσουλμάνους, ἐσκέφθη νὰ ἐκπλήξῃ αὐτοὺς προσκαλῶν εἰς διοργανισθεῖσαν συναυλίαν ἐκ διακεκριμένων εὐρωπαϊῶν μουσικῶν. Τὰ πάντα ὅμως εἰς μάτην οὐδὲ αὐτὰ τὰ ἐκλεκτότερα μουσικὰ μέρη τῶν ἀριστουργημάτων τῶν εὐρωπαϊῶν μουσουργῶν ἴσχυσαν νὰ συγκινήσωσιν τοὺς ἀπαθείς μωαμεθανούς· ἔνεκα δὲ τούτου ὁ παριστάμενος στρατηγὸς Monge στενοχωρηθεὶς ἀνέκραξεν ἐν ὀργῇ· « αὐτοὶ οἱ ἀγυροκέφαλοι εἶνε ἀνάξιοι μουσικῆς· μὴ ματαιοπονεῖτε· παίξατε εἰς αὐτοὺς τὸ Mabrough, διότι αὐτὸ τοῖς πρέπει! » Τὸ Mabrough ἔθεωρεῖτο τότε ἐν Γαλλίᾳ ὡς μελωδία ἐκ τῶν κοινωτέρων καὶ τετριμμένων. Πλὴν ἅμα ἡ ὀρχήστρα ἤρξατο ἀνακρούουσα ταύτην παρευθὺς οἱ μουσουλμάνοι κατελήφθησαν ὑπὸ συγκινήσεως, ἡ δὲ εὐχαρίστησις καὶ ζωηρὰ συγκίνησις ἐζωγραφεῖτο καταφανῶς ἐπὶ τοῦ προσώπου αὐτῶν. Τὸ περιεργον καὶ ἀπροσδόκητον τοῦτο συμβάν τότε παρεκίνησε τὸν Σατωμβριάνδον νὰ ἐρευνήσῃ περὶ τοῦ πράγματος καὶ ὄντως μετ' ὀλίγον ἀνεκάλυψεν, ὅτι ἡ μελωδία Mabrough ἦτο ἀσιανὴ γνωσθεῖσα ἐν τοῖς ἀγίοις τόποις καὶ μετενεχθεῖσα εἰς Γαλλίαν ὑπὸ τῶν σταυροφόρων.

Ἐὰν ἡ μουσικὴ ἦνε γλῶσσα παγκόσμιος, διατι νὰ μὴ κατανοῆται ἐξ ἴσου παρὰ πάντων τῶν λαῶν; Ἡ κλίσις πρὸς τὴν τοιαύτην ἢ τοιαύτην μουσικὴν εἶνε ἄρα ἀπλῆ ἰδιοτροπία τοῦ αἰσθητηρίου τῆς ἀκοῆς; Διατι ἐν μουσικῶν μέλος εἰς τοὺς μὲν ἀρέσκει, εἰς τοὺς δὲ ἀπαρέσκει; Συμβαίνει ἄρα διὰ τὴν ἀκοήν, ὅτι καὶ διὰ τὴν ὄρασιν, ἐν ἧ ἀδυνατοῦμεν νὰ δώσωμεν τὸν λόγον, διατι εἰς τοὺς μὲν εὐαρεστεῖ τὸ κυανοῦν χρῶμα, εἰς τοὺς δὲ τὸ πορφυροῦν καὶ εἰς ἄλλους τὸ πράσινον; Συμβαίνει διὰ τὴν ἀκοήν ὅτι συμβαίνει καὶ διὰ τὴν ὄσφρησιν, πρὸς ἣν εἰς ἄλλα μὲν ἄτομα εὐχαριστεῖ ἡ ὀσμὴ τοῦ ῥόδου, ἐνῶ εἰς ἄλλα ἡ αὐτὴ ὀσμὴ δυσαρεστεῖ; Αναφέρεται μάλιστα, ὅτι κυρία τις τόσον ἀπεστρέφετο τὸ ἄρωμα τοῦ ῥόδου, ὥστε ἔπιπτε λειπόθυμος, ἅμα ὡς ἡ ὀσμὴ αὐτοῦ προσέβαλλε τὴν ὄσφρησίν της. Δεχομένη δὲ ποτε τὴν ἐπίσκεψιν φίλης της, ἐλειποθύμησεν, ὡς εἶδεν ἐπὶ τοῦ στήθους τῆς φίλης της εἰσερχομένης, προσηρμοσμένον ὡραιότατον ῥόδον, τὸ ὁποῖον αὐτὴ ἔδρεψεν ἐκ τῆς συλλογῆς ἀνθέων . . . τεχνητῶν ἐμπόρου τινός! . . .

Ἄλλ' ἡ κλίσις καὶ διάθεσις εἰς τὴν μουσικὴν δὲν εἶνε ἰδιοτροπία. Ἡ διὰ τῆς μουσικῆς παρύστασις καὶ ἔκφρασις τῶν αἰ-

σθημάτων δὲν εἶνε ἰδιοτροπία, ὡς δὲν εἶνε ἰδιοτροπία καὶ ἡ παρ-
 ράστασις τῶν αὐτῶν ἰδεῶν καὶ τῶν αὐτῶν διανοημάτων διὰ
 λέξεων διαφόρων παρὰ τοῖς διαφόροις λαοῖς. Ὅπως τὰ διανοήματα
 εἰς μὲν τὸν ἓνα λαὸν ἐκφράζονται διὰ τοιούτων λέξεων, εἰς δὲ τὸν
 ἄλλον λαὸν δι' ἄλλων λέξεων. ἐπίσης καὶ ἡ ἔκφρασις τῶν πα-
 θῶν καὶ αἰσθημάτων, εἰς τὸν μὲν γίνεται διὰ τοιαύτης μουσικῆς,
 εἰς δὲ τὸν ἄλλον δι' ἄλλης διαφερούσης.

Διὰ τοῦτο δέ, ὅπως ἕκαστος λαὸς κέκτηται ἰδίαν γλῶσσαν καὶ
 ἴδιον τόνον ἐκφράσεως καὶ ἀπαγγελίας, ἐπίσης ἔχει καὶ ἰδίαν
 μουσικὴν — κατὰ βάθος μὲν μὴ διαφέρουσαν τῆς ἐν γένει μου-
 σικῆς, ἀλλ' ἔχουσαν ἴδιους τρόπους καὶ ἴδιον σύστημα μελωδιῶν,
 — ἡ ὁποία εἶνε καταληπτὴ καὶ μόνῃ ἐπομένως ἀρέσκει. Καὶ
 εἰς αὐτὰ τὰ ἔθνη τῆς Εὐρώπης, μολοντί μία εἶνε ἡ ἐν χρήσει
 μουσικὴ τέχνη, ἐν τούτοις αὕτη διαφέρει ἀναλόγως τῶν δια-
 φόρων ἐθνῶν ἡ δὲ διαφορὰ αὕτη, ὀφειλομένη εἰς τὸν ἴδιον ἐθني-
 κὸν χαρακτήρα καὶ τὰς ἰδίας φυσικὰς, ἠθικὰς καὶ πνευματικὰς
 κλίσεις καὶ ἐπιθυμίας ἐκάστου λαοῦ. συνίστησι τὰς ἐθνικὰς μου-
 σικὰς σχολὰς, ὧν σήμερον αἱ ἐξέχουσαι εἰσὶν ἡ Γερμανικὴ, ἡ
 Ἰταλικὴ καὶ ἡ Γαλλικὴ.

Διὰ τῆς ἐξέως ὅμως, τῆς σπουδῆς καὶ μελέτης δύναται ἕκαστος
 λαὸς νὰ ἐξοικειωθῆ πρὸς πᾶσαν ξένην μουσικὴν, νὰ κατανοήσῃ
 αὐτὴν καὶ ν' ἀρέσκηται εἰς τὰς καλλονὰς αὐτῆς. Ἀπόδειξις ἡ
 τουρκικὴ καὶ ἀσιατικὴ μουσικὴ, ἧτις ἀπὸ τῆς ὀθωμανικῆς κατα-
 κτήσεως εἰσεχώρησε παρ' ἡμῶν καὶ σήμερον ἀποτελεῖ μέγα μέ-
 ρος τῆς δημώδους μουσικῆς, εἰς ἣν μετ' ἰδιαζούσης ἀγάπης ἐνα-
 σμενίζεται καὶ ἐντροπᾷ ἔτι ὁ λαὸς ἐν Ἑλλάδι. Ἀπόδειξις ἡ εὐ-
 ρωπαϊκὴ μουσικὴ, ἧτις εἰσχωρεῖ ὁσημέραι εἰς τὴν ἀναγεννωμέ-
 νην κοινωνίαν τῆς πατρίδος μας καὶ ἧτις καθίσταται κατ' ὀλίγον
 τὸ προσφιλέστερον ἐντροπύημα καὶ ἡ εὐγενεστέρα ἐνασχόλησις τῆς
 ἀνεπτυγμένης τάξεως, ἐν ἣ ἤδη πολλὰς καὶ πολλοὺς τοὺς θερμοὺς
 θιασῶτας ἀριθμεῖ, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀναμφιβόλως καταλέγεσθε
 καὶ ὑμεῖς, ὧ φιλόμουσοι ἀναγνώστριαι καὶ ἀναγνώσται, ἀφοῦ, γὰρ
 ῖν τοῦ πρὸς τὴν μουσικὴν αὐτοῦ ἔρωτός Σας, δὲν ἐδειλιάσατε νὰ
 παρακολουθήσητε μέχρι τέλους τὸ ἄτεχνον τοῦτο καὶ φλύαρον ἄρ-
 θρον μου, διὰ τὸ ὁποῖόν καὶ αὖθις ἐπικαλοῦμαι τὴν εὐγενῆ ἐπιεί-
 κειάν Σας.